

Az olaszországi magyar emigráció négy évtizede ^[1]

„A különböző időszakokban és sajátos körülmények hatására Olaszországba került magyar emigráció rétegei egymástól ellentétes érdekeket, politikai magatartást mutatnak. [...] Az olaszországi emigráció is lényegében három fő csoportra bontható: a II. világháború előtti emigráció; az 1945 és 1956 közötti emigráció; és az 1956-os ellenforradalom utáni emigráció.” – Száll József római magyar követ 1962. decemberben készítette összefoglalóját azzal a szándékkal, hogy miként lehet a Kádár rendszert jobban elfogadtatni a mintegy 5000 főnyi olaszországi magyar emigráns körében.

Bevezetés

Az olaszországi magyar emigráció hallatán az olvasó általában először az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc után emigrációba kényszerültekre gondol, főként Kossuth Lajos, Türr István vagy Teleki Sándor gróf hallatán, hiszen ez volt az első és szervezett kivándorlási hullám Olaszország területére.

Az a levéltári forrás azonban, amely Száll József római magyar követ összegző beszámolóját tartalmazza Péter János külügyminiszter számára, az olaszországi magyarok 1945 előtti, 1945 és 1956, valamint 1956 és 1962 közötti időszakát tárgyalja.

A második világháború előtti kivándorlókat főként gazdasági okok és származásuk miatt az 1920. évi XXV. Törvénycikk (numerus clausus) kényszerítette az ország elhagyására. Az 1945-1956 közötti időszakban főként politikai tényezők voltak a meghatározók, amelyeknek egyik fontos dátuma 1947, amikor nyilvánvalóvá vált a magyarországi demokratikus átalakulás kudarca, és ezzel kezdetét vette egy újabb menekülthullám. A legismertebb pedig 1956, amely minden korábbinál nagyobb tömeget - zömmel politikai okokból - vitt ki az országból.

A közölt forrás bemutatja a magyar emigránsok társadalmi rétegződését, politikai beállítottságát, létszámát, egzisztenciális helyzetét, s azt, hogy, milyen politikai és társadalmi szervezetekbe tömörültek, ill. mely régiókban, városokban telepedtek le.

Mivel olaszországi magyarok különböző korszakokban más-más körülmények hatására telepedtek le, ennek következtében eltérő kulturális háttérrel rendelkeztek és ellentétes politikai nézeteket képviseltek, egységes emigrációról tehát nem beszélhetünk. Létszámukat sem lehet pontosan meghatározni, 1962-ig összesen mintegy 5000 fő érkezhetett Olaszországba.

Jelentősebb politikai jellegű tevékenységet következő szervezetek és mozgalmak végeztek: Milánói Magyar Egyesület, Nemzeti Mozgalom, Szabad Magyar Egyetemisták Szövetsége, Magyar Akció Katholika, Pápai Magyar Intézet. Ezeknek az egyesületeknek létrejöttéről és céljairól is részletes leírás olvasható a dokumentumban.

A források a Magyar Országos Levéltár Külügyminisztériumi iratai között találhatóak. (MOL XIX-J-1-1/1962 Külügyminisztérium. 19. doboz.) A szövegben előforduló olasz neveket, kifejezéseket eredeti formában magyar kommentár nélkül közlöm.

Forrás

SZIGORÚAN TITKOS!

Róma, 1962. december 11.

742/62. sz. t.
Előadó: Bogye J.
Gépelte: TÉ
Készült: 4 pld-ban
Központnak: 3 pld
Követségen: 1 pld

Tárgy: Összefoglaló az olaszországi magyar emigrációról és munkaterv az e vonalon végzendő munkára.

Olaszország területén viszonylag nagyszámú magyar emigráció él. Azonban a különböző időszakokban és sajátos körülmények hatására Olaszországba került magyar emigráció rétegei egymástól ellentétes érdekeket, politikai magatartást mutatnak. Ezek következtében egységes emigrációról olasz viszonylatban nem lehet beszélni.

Az emigráció kialakulása és számszerű megoszlása.

Az olaszországi emigráció is lényegében három fő csoportra bontható: a II. világháború előtti emigráció; az 1945 és 1956 közötti emigráció; és az 1956-os ellenforradalom utáni emigráció.

A II. világháború előtti emigrációt gazdasági okok, a numerus clausus, a fajvédelmi törvények, a továbbtanulás lehetőségeinek biztosítása, stb. készítette kivándorlásra. Itt főleg értelmiségi, kereskedő, kisiparos, volt diák és egyházi személyekről van szó. Ez a legnagyobb számú Olaszországban lévő emigrációs réteg. Ebbe a kategóriába sorolható még az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó Fiumében élt nagyszámú magyar, akik az évek és a körülmények folyamán Trieszt és környékére települtek át. A II. világháború előtti emigrációs réteg döntő többségében olasz állampolgár. Ezt a munkavállalásra vonatkozó olasz törvények tették kötelezővé. Csupán csekély számú hontalan, illetve jelenleg is magát magyar állampolgárnak valló személy található körükben. Ezek sem rendezték állampolgárságukat./

Az 1945 és 1956 közötti emigráció létrejöttének közismert politikai okai vannak. Ez a réteg számszerűleg nem jelentős, de politikai hatása elég nagy az össz emigráció vonatkozásában. Főleg volt arisztokratákból, hortista [!] államtisztviselőkből, katonatisztekből, antikommunista értelmiségiekből és egyházi személyekből tevődik össze.

Az olasz kormány 1956-ban 4000 magyar disszidens átmeneti elhelyezését vállalta. Ez a szám 1957 januárjában kb. 4500-ra emelkedett. Nagyrészüik azonban még 1957-ben tovább vándorolt. 1958 elején számuk kb. 1500-ra csökkent. Az olasz hatóságok kérésére 1958 júliusában a nemzetközi menekültügyi szervezet ismételt nagyobb kampányt szervezett ezek kivándoroltatása céljából, amely még ma is - bár sokkal csökkent formában - folyik. Az olasz hatóságok mindent elkövettek az új disszidensek számának csökkentésére. Az 1956-os ellenforradalom után disszidáltak főleg diákok, egyházi személyek, továbbá alvilági, huligán elemek.

Az Olaszországban élő magyar emigráció létszámáról hivatalos adatok csak részben állnak rendelkezésre. Az itt élő magyarok száma kb. 5000-re becsülhető. /Természetesen döntő többségük olasz állampolgár./ A Telesera c. Római napilap 1960. szeptember 13-i számában megjelent emigrációval kapcsolatos cikk is kb. 5000-ben állapította meg az Olaszországban élő magyarok számát.

Ezen belül a megoszlás a következő:

1945 előtti emigráció kb. 3-4000 fő
1945-56 közötti emigráció kb. 1-1500 fő
1956 utáni emigráció kb. 500 fő

Területi elhelyezkedésük - adataink szerint - a következő: Nagyobb számú magyar emigráns él Milánóban, Triesztben, Torinóban, Genovában. De Olaszország minden jelentős városában található kisebb-nagyobb számban emigránsok.

Az olaszországi magyar emigráció többsége megfelelő egzisztenciával és megélhetési lehetőséggel rendelkezik. A munkanélküliek száma csekély, és teljes egészében az 1956 után disszidált, jelenleg is táborokban élő elemek között található. Külön kategóriaként kell megemlíteni az Olaszország területén élő magyar

papokat, és apácákat, akiknek száma kb. 150-re tehető.

Olaszország területén 1958-ban két nagy táborban voltak a magyar disszidensek elhelyezve. Rómában és Latinában. A római tábor 1959 elején feloszlott, és a disszidensek többségét a latinai táborban helyezték el. Számuk jelentős mértékben csökkent, és jelenlegi adataink szerint kb. 60-ra tehető a jelenleg is táborokban lévő magyar disszidensek száma. Ezek az alábbi helyeken lévő táborokban találhatóak: Latina, Farfa-Sabina, Capua, Aversa, Salerno és Trieszt.

Az emigráció politikai megoszlása

Az olaszországi magyar emigráció politikai megoszlásánál két alapvető tényező játszik szerepet: az antifasiszta beállítottság és az erős klerikális, papi befolyás. Az előbbi pozitív, az utóbbi negatív tényező.

Speciális vonása az itteni emigrációnak, hogy az erős kommunista és baloldali pártok és mozgalmak ellenére csak néhány tucatra tehető azok száma, akik aktívan részt vesznek ezek munkájában. Olaszországban a Magyar Népköztársaság politikáját egyértelműen támogató magyar egyesületek és szervezetek nem léteznek. Az ilyenek alakítására vonatkozó kísérletek is a hatóságok erős ellenállásába ütköznek. A meglévő szervezetek működése is a rendőri beavatkozás következtében egyre szélsőségesebb irányban tolnak. Azok a személyek, akik politikailag egyértelműen mellettünk állnak, az ország területén szétszórva élnek, és emiatt befolyási körük nagyon csekély. Ez a réteg az 1919 utáni fehérterror következtében idekerült politikai emigránsokból, a fasizmus és a fajvédelmi törvények elől kivándoroltakból áll. Kevésbé rendezett anyagi körülmények következtében befolyásuk a közép- és felső középrétegekre nagyon csekély. Ez a réteg még nincs pontosan felmérve és valószínűleg számuk nagyobb, mint amennyiről jelenleg tudunk. Egyedül Milánóban léteztek egy kisebb, kimondottan baloldali csoportosulás, amelyben Coperchini Roberto-né szül. Diener Stefánia, az olasz KP tagja, maga köré gyűjtötte néhány barátját és ismerőseit. Egyelőre csekély lehetőséggel és befolyással rendelkeznek.

Jelentősebb az a kategória, amely rokonszenvez a MNK-al. Számszerűleg ez a réteg nem nagy. E kategóriába tartoznak a magyar útlevelel rendelkező magyar állampolgárok, a követségi és a Római Magyar Akadémia befolyása alatt álló személyek, továbbá akik a Magyar Rádióval és a Magyarok Világszövetségével kapcsolatot tartanak. E réteg összlétszámát 3-400-ra lehet tapasztalataink alapján becsülni, de sajnos területileg különböző városokban helyezkednek el. Erősebb csoportosulás csak Rómában és Milánóban található.

Az olaszországi emigráció legnagyobb része a MNK [Magyar Népköztársaság] politikájával szemben közömbös. Ellenünk, de mellettünk sem mozgósítható. Ez konkrétan lemérhető az Olaszországban működő néhány jobboldali emigráns szervezet működésében és tevékenységében, amelyek lényegében a vezetőségből állnak, minden komolyabb tömegtámogatás nélkül.

Pl. az ellenünk szervezett politikai akciókban csak néhány 1945 utáni disszidens tudtak mozgósítani. 1960. október 23-án tartottak utójára „koszorúzási ünnepséget”, éppen a megjelenők hiánya miatt. Az ez alkalomból tartott miséknek is csak kizárólag a jobboldali emigráció vezetői és az egyház képviselői jelentek meg, néhány befolyásos alatt álló személyrel együtt. Jellemző példa erre a Milánói Magyar Egyesület működése, amely teljes mértékben jobboldali vezetés alatt áll. Taglétszám 120 fő, de az összejöveteleken csupán 20-30 fő jelenik meg, ugyanakkor Milánóban kb. 700 magyart tartanak nyilván.

Olaszország atlanti politikájához alkalmazkodók és az MNK-al nyíltan szemben állók kategóriája nem nagy számú, de a rendelkezésükre álló anyagi és propaganda eszközök a hivatalos állami támogatás következtében befolyása alatt tartja az emigráció nagy részét, legalábbis abban a formában, hogy felénk passzívvá teszik őket. Vagyis az a politikai és főleg klerikális befolyás nem abban jut kifejezésre, hogy tömegeket tudnak maguk mögött felsorakoztatni, hanem mindenek előtt abban, hogy sikerült az emigráció többségét az MNK politikájának támogatásától távol tartani. Ehhez még egy és fontos körülményt kell figyelembe. Mind az 1945 előtt és az 1956-ig kiérkezett emigránsok nagy része polgári értelmiségi, kispolgári beállítottságú, akiknek többsége olasz állampolgár és megélhetés szempontjából az olasz államtól függ. Ez a réteg nem hajlandó különösebb részt vállalni abból, hogy kiáll a MNK mellett a hivatalos olasz politikával szemben. Konkrét adatok bizonyítják, hogy pl. Milánóban még egy általunk rendezett filmbemutatóra való eljövétel is „kockázattal” jár. A rendőrség ellenőrző a megjelenőket, és előtte pedig telefonon beszélnek le a megjelenésről a meghívottakat. Mindezek mellett a megjelenés tehát politikai meggyőződést kíván, amelyet kispolgári elemektől nem várhatunk el. Ezért szükséges az, hogy megtaláljuk minden esetben a megfelelő formákat arra, hogy befolyásunkat úgy terjesszük ki, hogy abban ne látsszon a kockázat vállalása.

Adataink szerint jelenleg az alábbi emigráns szervezetek léteznek Olaszországban:

Milánói Magyar Egyesület

1933-ban alakult. Az egyedüli szervezet Olaszországban, amely a II. világháború előtt létesült. Taglétszáma kb. 120 fő, melyből az egyesület életében aktívan csak kb. 30 vesz részt. Az egyesület tevékenysége évi 3-4 közös rendezvény létrehozásában nyilvánul meg. Bérelt helyiségében évközben néhány állandó személy klubszéri összejövetele zajlik le. /Kártya, biliárd./ Az egyesület vezetői volt hortista állami tisztviselők és diplomaták. Az 1956-os ellenforradalmi események alatt jelentős szerepet játszottak a disszidensek segítézésében. Az Egyesület hivatásszerűen ellenséges tevékenységet nem folytat a MNK ellen, de jobboldali vezetőség, befolyása az állami körök segítségével akadályozója a Milánó és környékén élő közömbös, sőt szimpatizáns emigrációs csoportok szervezett melléki állításának. Vezetőségének ismertebb tagjai: Orbán Pál, volt diplomata, Strassberg Ottó, Baltási András, Gulyás Béla, Somogyi Géza, Langer Béla, Thomandl Ernő.

A II. világháború és az 1956-os ellenforradalom után több ellenséges szervezet jött létre Olaszországban. Ezek bizonyos ideig aktív tevékenységet fejtettek ki, de a későbbiek folyamán a jobboldali, reakciós vezető elemek kivándorlása és az itteni emigráció közömbössége miatt fokozatosan visszafeljődtek és az elmúlt években már csak nevében léteznek vagy teljesen megszűntek. Ilyenek voltak: a Magyar Nemzeti Bizottmány római irodája Kállai Kristóf vezetésével, a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége, vagy Szász Viktor volt római követségi irodaigazgató vezetésével, a Magyar Szabadságharcosok Szövetsége Oltványi László és Szy Tibor vezetésével. Ezen szervezetek létezéséről jelenleg semmi hír nincs, valószínűleg megszűntek, feloszlottak vagy csak nevében léteznek.

Jelenleg az alábbi szervezetek működéséről és tevékenységéről van tudomásunk:

Nemzeti Mozgalom

Adataink szerint 1958-ban alakult, Nyugat-Európában létrejött kezdeményezés alapján. Olaszországi megbízottjai: Schönhauser Zoltán és Magyar László orvosok. Minden olaszországi menekült táborban rendelkeznek megbízottal. Pl. Latina-ban Rikk István, volt SS katona. Rómában nincs szervezetük, csupán Nápolyban. A mozgalom célja: az emigráns vonalon tevékenykednek - az emigránsokkal való egyesítés. Lényegében azt kívánják elérni, hogy a táborokban lévő disszidensek belépjenek a mozgalomba. Egyes disszidensek elmondása szerint a szervezet csak a táborokban működik és tevékenysége a tagsági igazolványok kiállításában merül ki.

Szabad Magyar Egyetemisták Szövetsége

Az 1956-os ellenforradalom után alakult, a többi országokhoz hasonló célkitűzésekkel és feladatokkal. Vezetője Mihályi Géza és Pintér Lajos. Tevékenysége arra irányul, hogy létrehozza az Olaszországban élő magyar egyetemisták és diákok egységes irányítását. A szervezetet csak esetenként tudják felhasználni akkor is csak néhány személy mozgósításával. Az Olaszországban élő egyetemisták szétszórtsága következtében nem tud megfelelő tevékenységet kifejteni.

Magyar Akció Katolika [?]

A II. világháború után kb. 1948-49-ben alakult. Központja Rómában van. Vezetője Váradi Imre professzor. Aktivistái: Kállai Kristófné, Pálkás László professzor, Békés Gellért bencés rendi pater. Irodája Rómában a Via Conciliazione 15 szám alatt található. Fő tevékenysége a „Katolikus Szemle” c. negyedévenként megjelenő magyar nyelvű folyóirat kiadása és ezen keresztül a katolikus szellem terjesztése. A lap írói főleg egyházi személyek.

Pápai Magyar Intézet

Fenti intézet a II. világháború előtt Rómában létrehozott papi kollégiumból jött létre, egyes adatok szerint 1943-ban. Vezetője Zágon József prelátus, helyettese Mester István. Az intézet legális célja a külföldön élő emigránsok számára a papképzés elősegítése és biztosítása. Az Intézet keretén belül működik a Magyar Bizottság, melynek vezetője Ipoly Ottó katolikus lelkész, és Kovács Gyula volt hortista diplomata. Az intézet végzi lényegében a külföldön élő magyar papok ellenőrzését - akik emigráns vonalon tevékenykednek - az emigránsokkal való „jelki” foglalkozást, a MNK egyházpolitikája elleni propaganda munka irányítását. Ezen kívül összekötő szerepet tölt be a Vatikán és a magyar katolikus egyház között. Pl. Mester István az intézet igazgatója a magyar katolikus egyház külföldi képviselője, megbízottja. /Az intézet a Római Magyar Akadémia épületének II. emeletén található./

A reakciós magyar emigráció ideológiája, célkitűzése

Az olaszországi reakciós magyar emigráció teljes mértékben klerikális befolyás alatt áll és ennek megfelelően a vallásos propaganda koncepciói érvényesülnek. Ideológiai fő célkitűzésük a szocialista társadalmi rendszer vallásellenes vonalon való támadása. A fenti cél szolgálatában magyar nyelvű eszközök csak korlátozott

mértékben állnak rendelkezésükre. Annál tágabb, szinte korlátlan lehetőség mutatkozik az olasz nyelvű lehetőségek felhasználásában. A polgári sajtó, rádió és egyéb eszközök felhasználása teljes mértékben rendelkezésükre áll, mivel ez megegyezik az olasz kormány általános antikommunista politikai irányvonalával.

Az emigráció hangulata

A MNK belső és nemzetközi helyzetének alakulása a nemzetközi erőviszonyok pozitív irányú fejlődése a szocialista tábor javára hatással van az olaszországi emigrációra is. Ez elsősorban a magyarországi beutazások számának állandó emelkedésében jelentkezik. A rokon látogatók száma állandóan növekszik, és már a jobboldali vezetők körében is visszhangra talál. Pl. A Milánói Magyar Egyesület vezetőségéből is utaztak be Magyarországra.

A hazatérők száma az utolsó évek során erősen csökkent, mert a disszidensek tovább vándoroltak, a hazatérni szándékozók pedig már hazatértek. Jelenleg mintegy 550-re tehető az 1956 utáni disszidensek, amelyből már csak néhány tucatra tehető azok száma, akik hazatérhetnének. Ezek elsősorban olyan munkás rétegek, akik nehéz anyagi körülmények között élnek, vagy fiatalok, akik egyetemi tanulmányaikat befejezték.

A MNK iránti érdeklődés növekedését fogja szolgálni a pártkongresszus emigrációval kapcsolatos állásfoglalása. Ez feltétlen növelni fogja a beutazások iránti érdeklődések növekedését, amely lehetőséget fog biztosítani a követség befolyási bázisának szélesítésére.

Munkaterv

A fenti összefoglaló alapján látható, hogy az olaszországi magyar emigráció bizonyos pozitív vonatkozásai ellenére is összetételében számunkra eléggé kedvezőtlen. Az emigráció többségében kispolgári beállítottságú, túlságosan erős már az elolaszosodás, és erősen hat a klerikális befolyás. Ennek megfelelően az emigráció politikai átforgalmazására és befolyásolására maximális követelményeket nem állíthatunk fel. Az ez évi munkatervünk bizonyos irreális feladatokat tartalmazott. Nem vettük figyelembe, hogy a feladatok többségét vidéken kell végrehajtani, amelyek a követség egyéb közbejött rendkívüli feladatai miatt nem kerülhettek megvalósításra.

A felkészítések és a főfeladatok továbbra is azonosak maradnak. Tovább kell erősíteni és szélesíteni a haladó és lojális magyarok közötti munkát, hogy megteremtjük a szervezeti élet kialakításának lehetőségeit. A kongresszus előtt és alatt megjelent nyilatkozatokat és állásfoglalásokat kell az emigráció vonalán végzendő munka középpontjába állítani. A Népszabadság november 13-i számában megjelent cikket olasz nyelven kiadtuk és rendelkezésünkre álló címekre megküldtük./

Fentiek alapján az 1963-as évben az emigráció vonalán a következő feladatok végrehajtását javasoljuk:

- 1. További tervszerű munkával folytatni a haladó, lojális és szimpatizáns személyek feltérképezését. Ennek keretében eddigi nyilvántartásaink rendezése és feldolgozása.
- 2. A haladó és lojális emigráció aktivitásának kialakítása érdekében Rómában és Milánóban a lehetőségek keretén belül negyedévenkénti filmbemutatók szervezése.
- 3. A magyarok közötti propagandamunka kiszélesítése céljából negyedévenként cikkanyagok megjelentetése a „Notizie Ungheresi” és az „Ungheria d'Oggi” című kiadványainkban az olaszországi emigrációval kapcsolatban.
- 4. Az 1963. március 15-i ünnepek megszervezése Rómában és Milánóban. Ennek keretében konkrét felmérést kell végezni a lojális emigránsok szervezeti életének kialakítására.
- 5. 1963 utolsó negyedében összefoglaló készítése a végzett munkáról és annak eredményéről.

/Száll József/
követ

Címkék:

[emigráció](#) ^[2]

[világháború](#) ^[3]

[menekült](#) ^[4]

[kivándorlás](#) ^[5]

Kiadás: 7. évfolyam (2007) 3. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/az_olaszorszag_i_magyar_emigracio_negy_evtizede.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/az_olaszorszag_i_magyar_emigracio_negy_evtizede.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emigracio>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vilaghaboru>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/menekult>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kivandorlas>